

2 APR 1975

De kleuren van de Groninger windmolen. B. en W.

Raad.....

Beslissing : *akkoord*

De hoofdkleur is wit, afgezet met rood en groen.

Stelling: stellingschoren en schrankschoren wit, de uiteinden van de stellingliggers wit, het eindvlakje rood. Het stellinghek wit, de uiteinden of alleen de eindvlakjes van de dekkers rood. Ramen wit, deuren groen met witte slaglijst. Binnenzijde van de deuren wit met rode klampen.

De acht uittimmermantjes wit, de eindvlakjes rood.

Staart, spruiten, schoren en voeghouten wit.

Het ondereind van de staart groen. Het kruirad wit met groene uiteinden, het ijzer daarop rood. De krullier rood.

Dekkers van de schoren rood. De uiteinden van de spruiten en voeghouten rood (alleen het bolle stukje).

Roosterhouten onder de kap wit, afgezet met rood aan de uiteinden (alleen het bolle gedeelte). De vloer daarboven lichtblauw. De kuip of kruiring groen en de kroonlijst daaronder rood-wit-blauw of alleen wit. Wanneer alleen een rondgaande platte lijst, dan deze wit. Voor- en achtergevel wit. Luiken in achtergevel met zandlopers, groen met wit of rood met wit. Soms met geschilderde ruiten. Voeghouten en middenkalf voorzijde afgezet met rood, rest wit. De roeden groen, de hekken wit, voorzom wit, borden groen. Een stroklijneus wit.

Bij zelfwichting is de kleur van de kleppen aan de ene roede rood, aan de andere geel, evenals vroeger de zeilen. Mag ook wel aan beide roeden wit.

Ijzeren askop rood met zilveren ster of blauw met gouden ster of groen met goud. (zilver = wit, goud = geel).

De vangstok geslingerd rood-wit-blauw.

De hef onder de windpeluw wit met snalle rode rand.

De krullen op de windpeluw groen, rechts en links.

Het tussenacht boven de stelling wit.

De bezaanstek en heugel van de zelfwichting wit.

Bij alle uiteinden die kwarttrond zijn, alleen dit ronde rood.

Aantekeningen bij de brief d.d. 20 mei 1975, nr. 267.585, van de rijksdienst voor de monumentenzorg aan burgemeester en wethouders van Grijpskerk, betreffende de toe te passen verfkleuren bij de restauratie.

1. Er was inderdaad verschil van inzicht ten aanzien van het schilderwerk van het wiekenkruis.

Tot het moment dat het schilderwerk aan de wieken zouden beginnen bestond er geen twijfel over de keuze van de kleuren. Men ging uit van de bestaande kleuren, zoals ook ~~de begroting~~ ^{het beslek} aangeeft. Zo is

van het hekwerk van

de kleur ~~voor~~ de molen te Grijpskerk ~~is~~ wit, ook in het verleden, althans het nabije verleden.

Ondanks ~~is~~ het feit, dat er regelmatig bouwvergaderingen worden gehouden, maakte de heer Heijdra in een laat - eigenlijk te laat - stadium bekend dat zijns inziens het hekwerk bruin moest worden.

Afgevaardigden van de Groninger Molencommissie nemen gewoonlijk deel aan bedoelde bouwvergaderingen. De Molencommissie bracht al

in 1962

~~een aantal jaren geleden~~ een verfschema voor Groninger windmolens uit. Volgens dit schema wordt ~~ook~~ te Grijpskerk ~~gewerkt~~. Bij de Groninger Molencommissie bestaat de gedachte dat het hekwerk wit geverfd kan (niet moet) worden. Dit is in Groningen al vele jaren het gebruikelijke beeld. Dit bleek ook in een der bouwvergaderingen, toen de secretaris van de Groninger Molencommissie een aantal molens met wit geverfd hekwerk toonde.

Ten maakte deze bekend aan molens-
eigenaren en
molenmakers.

F foto's van

De heer Heijdra deelde mee dat uit archieffoto's blijkt dat ook bij Groninger molens het hekwerk vroeger bruin was. Hij toonde deze niet, wel heeft de heer Korpershoek deze later aan leden van de Groninger Molencommissie getoond. De verklaring hierbij is dat witte heklatten onpraktisch zijn, omdat de - later voor het onderhoud te tanen - windzeilen ^{ze} ~~ze~~ toch bruinig zouden maken.

katoenen

Dat men voor Groningen hiervoor ver in de historie terug moet, bleek wel uit het feit dat de nestor van de Groninger Molencommissie, als mede de bejaarde oud-molenmaker B.K. Dijk, ~~in~~ bij het bedoelde overleg aanwezig, witte heklatten als het vertrouwde beeld stelden.

de heer B. van
der Veen Czn

Het is ~~niet~~ ^{is mij niet bekend - Zoals - de brief van Mon. Zorg wordt gemeld -} zo, dat aan vertegenwoordigers van de gemeente zou zijn aangetoond, dat de witte kleur op historische gronden onjuist zou zijn. Dat is ook niet geheel juist, want in de nabije historie blijken ze gewoonlijk wit te zijn en ook in de verdere historie wel eens. De praktische overweging ten aanzien van het tanen van de - toen nog katoenen zeilen geldt niet meer voor heden.

L grotendeels

Dat de verre historie de heer Heijdra ^{het} in het gelijk stelt, bleek de

- 2 -

Molencommissie pas door de oud molenmakers ^{H.} Wiertsema te Scheemda en Chr. Bremer te Adorp hiernaar te vragen, terwijl bovendien de heer Korpershoek ons de bedoelde historische foto's toonde.

Aan^{ge}tekend moet worden dat van de zijde van de gemeente en van de Molenc^ommissie gesteld wordt dat niet alleen de verre historie de doorslag moesten geven, want:

- de witte kleur is ook voor Grijpskerk het vertrouwde beeld geworden, die past bij de nabije historie en traditie;
- de witte kleur ^{(dus} was) op de andere - niet te vervangen ~~5~~ reede reeds aanwezig. Het zou op praktische bezwa^ren stuiten te trachten de witte verf hier volledig te verwijderen;
- de witte kleur verdient uit esthetische overwegingen verre de voorkeur; ~~zij~~ immers krijgt men dan een fraai~~e~~ contrast tegenover het nieuwe bruine achtkant.

2. Het witverven is voltooid, nadat de heer Korpershoek akkoord was gegaan, ter plaatse en voordien telefonisch.

∟ op deze manier

Het gaat niet aan achteraf op deze akkoordbevinding/terug te komen. Als het witverven niet geduld zou kunnen worden - wat onbegrijpelijk zou zijn gezien de andere molens die van het tegendeel getuigen - had men consequent moeten zijn.

Nu wordt het toekomstige onderhoud vervlochten in de subsidievoorwaarden. Een onaanvaardbare constructie, die ook juridisch niet te verdedigen valt.

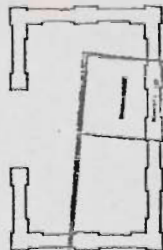
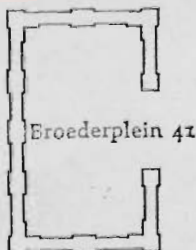
| van de voorwaarden

Overigens lijkt artikel 9 hier in het geheel niet aan bod te kunnen komen, want men kan moeilijk stellen dat bij een restauratie tegen de voorwaarden wordt gezondigd als slechts gebruikelijke verfkleuren worden toegepast, die bovendien esthetisch beter verantwoord zijn.

Het doet ook wonderlijk aan dat de rijksdienst geen redelijke poging doet ~~daarvoor te zorgen dat de andere~~ van de inbreng van de andere bij het overleg betrokken partijen kennis te nemen. Termen als „schriftelijk te berichten van onvoorwaardelijk gevolg geven" doen zelf wat verbijsterend aan.

26 / 5 / '75

Rijksdienst voor de Monumentenzorg

INGEKOMEN
 Zeist telefoon 0344 23122
 22 MEI 1975
 No. 1048

Aan Burgemeester en Wethouders van GRIJPSKERK Gr.

nummer 267.585
bericht op

Zeist 20 MEI 1975

Onderwerp Restauratie korenmolen te GRIJPSKERK.

De sectie molenzaken van mijn dienst heeft mij op de hoogte gesteld van het verschil in inzicht, dat is gerezen ten aanzien van het schilderwerk van het wiekenkruis van de korenmolen te Uwent. Uitsluitend op grond van het feit, dat de hek- en zoom-latten van de roeden op het moment van de laatste bespreking reeds wit zouden zijn gecarbolineerd, is dezerzijds besloten in die situatie voorlopig te berusten, hoewel de witte kleur op historische gronden, zoals overtuigend is aangetoond, onjuist moet worden geacht.

Onder verwijzing naar de tweede alinea van artikel 1, juncto artikel 9 van de door U aanvaarde "voorwaarden", waarop subsidies worden verleend voor de instandhouding van windmolens, moet ik U berichten dat ik het noodzakelijk acht dat over enkele jaren, wanneer de molen aan een nieuwe schilderbeurt toe is, het hekwerk van de roeden geïmpregneerd wordt met bruine Avenariuscarbolineum, nadat de oude (witte) resten tevoren zijn verwijderd.

Ik verzoek U mij schriftelijk te berichten dat U aan mijn hierboven uitgesproken wens te zijner tijd onvoorwaardelijk gevolg zult geven.

Een afschrift van deze brief zend ik aan Gedeputeerde Staten van Groningen

	Dgm.	Weth. I	Weth. II	Besluit
Alkoord				
Afwijzen				
Voor kennisgeving aannemen				
Bespreken	ls	<i>[Handwritten signature]</i>	<i>[Handwritten signature]</i>	
Aanhouden				

de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg,

(J. Jessurun).

B. en W. 20 MEI 1975

Raad.....

Beslissing.....

advies vop. van de Prov. M.C. Commissie

GEMEENTE

GRIJPSKERK

Nr.: 1114

AAN

Uw brief van:

de Provinciale Groninger Molencommissie,

Uw kenmerk:

t.a.v. de heer B.Jongsma,

Bijlage:

Sint Walburgstraat 22,

Dict.: IV

Groningen.

Onderwerp:

restauratie korenmolen
te Grijpskerk.

GRIJPSKERK, 29 mei 1975.
Telefoon 05947-2331

Geachte commissie,

Van de Hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft ons college op 22 mei 1975 een brief ontvangen over een gerezen verschil ten aanzien van het schilderwerk van het wiekenkruis van de korenmolen in Grijpskerk. Een foto-copie van deze brief gaat korthedshalve hierbij.

Aangezien ons college de kleuren, zoals ze thans op de molen zijn aangebracht veel mooier vindt, dan de kleur, die de Hoofddirecteur over enige jaren wil, zouden wij graag van U een advies ontvangen hoe in dezen het beste kan worden gehandeld.

Voor Uw medewerking zeggen wij U bij voorbaat hartelijk dank.

Hoogachtend,

Burgemeester en Wethouders van Grijpskerk,
, burgemeester.

, secretaris.

910 M 43

AAN:

het College van
Burgemeester en Wethouders
der gemeente Grijpskerk.

verfkleuren
windkorenmolen
te Grijpskerk

4 juli 1975.

Geacht college,

Ten antwoord op uw brief d.d. 29 mei 1975, nr. 1119, plaats ik de volgende aantekeningen bij de brief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg d.d. 20 mei 1975, nr. 267.585.

1. Er was inderdaad verschil van inzicht ten aanzien van het schilderwerk van het wiekenkruis. Tot het moment dat het schilderwerk aan de wieken zouden beginnen bestond er geen twijfel over de keuze van de kleuren. Men ging uit van de bestaande kleuren, zoals ook het bestek aangeeft. Zo is de kleur van het hekwerk van de molen te Grijpskerk wit, ook in het verleden, althans het nabije verleden. Ondanks het feit, dat er regelmatig bouwvergaderingen worden gehouden, maakte de heer Heijdra in een laat - men kan gerust stellen te laat - stadium bekend dat zijns inziens het hekwerk bruin moest worden. Afgevaardigden van de Groninger Molencommissie nemen gewoonlijk deel aan bedoelde bouwvergaderingen. De Molencommissie bracht al in 1962 een verfschema voor Groninger windmolens uit en maakte deze bekend aan eigenaars en molenmakers. Het past bij dit schema dat het hekwerk wit geverfd kan (niet moet) worden. Dit is in Groningen al vele jaren het gebruikelijke beeld, wellicht onder invloed van het feit dat - indien de wieken zijn voorzien van zelfwichting zoals in Groningen veelvuldig voorkomt - jazouliekleppen wit worden geverfd. De heer Heijdra deelde in een bouwvergadering mee dat uit archieffoto's blijkt dat ook bij Groninger molens het hekwerk vroeger bruin was. In de brief van Monumentenzorg staat dat dit overtuigend is aangetoond. Het is mij niet bekend dat dit ten aanzien van u is gebeurd. Later heeft de heer Korpershoek, chef van de afdeling Molens van de rijksdienst, aan leden van onze commissie talrijke historische foto's van Groninger molens getoond.

Inderdaad bleek ons toen dat vroeger de heklatten veelal niet wit werden geverfd.

We hebben op dit punt navraag gedaan bij de oud-molennmakers Harm Wiertsema te Scheemda en Chr. Bremer te Adorp. Beiden gaven dezelfde toelichting. Het hekwerk werd vervaardigd van Amerikaans grenenhout, dat niet meer geverfd werd, hoogstens met lijnolie werd behandeld. Dat was voor deze duurzame houtsoort geen bezwaar, zeker niet in de vroegere kwaliteit. (Wit) verven zou het nadeel hebben dat bij de toen nog in werking zijnde molens de verf zou wegschavielen. Bovendien werden (toen nog katoenen) zeilen wel eens getaand. Dan gaven ze bruin af.

Aangetekend moet worden dat van de zijde van de gemeentewerken en van de molencommissie is gesteld, dat niet alleen de verre historie de doorslag moesten geven, want:

- de witte kleur is ook voor Grijpskerk het vertrouwde beeld geworden, die past bij de nabije historie en traditie;
- de witte kleur was reeds op de andere - niet te vervangen - roede aanwezig. Het zou op praktische bezwaren stuiten te trachten de witte verf hier volledig te verwijderen;
- de witte kleur verdient uit esthetische overwegingen verre de voorkeur; immers het geeft een fraai contrast tegenover het nieuwe bruine achtkant.

2. Het witverven is voltooid, nadat de heer Korpershoek akkoord was gegaan, ter plaatse en voordien telefonisch. Het gaat naar mijn mening niet aan achteraf op deze akkoordbevinding op deze manier terug te komen. Als het witverven van rijkszijde niet geduld zou kunnen worden - wat onbegrijpelijk zou zijn gezien de andere molens, die van het tegendeel getuigen en ook in gesubsidieerd jaarlijks onderhoud wit blijven - had men consequent moeten zijn. Nu wordt het toekomstige onderhoud vervlochten in de subsidievoorwaarden van de onderhavige restauratie. Dit komt mij voor als een constructie, die juridisch niet houdbaar is. Overigens lijkt artikel 9 van de voorwaarden hier in het geheel niet aan bod te kunnen komen, want men kan moeilijk stellen, dat bij de restauratie tegen de voorwaarden wordt gezondigd, als slechts gebruikelijke verfkleuren worden toegepast, die bovendien esthetisch beter verantwoord zijn. Daarbij is de opdracht dat mettertijd carbolineum zou moeten worden toegepast, voor deze streek althans een duidelijke mistasting. Bij navraag is ons gebleken dat dit hier nimmer in gebruik is geweest voor hekwerk. Het lijkt me bovendien een vraag hoe zeilen van modern materiaal op carbolineum zouden reageren.

3. Tot slot moet het mij van het hart dat betreurd moet worden dat de rijksdienst geen poging doet kennis te nemen van de inbreng van de andere bij het overleg betrokken partijen. Termen als "verzoek mij schriftelijke

- 3 -

te berichten" en "onvoorwaardelijk gevolg" doen bij mij de vraag oproepen of hier moet worden gesproken van een ondeugdelijke poging tot het miskennen van de gemeentelijke autonomie.

De secretaris,

Betreft : windkorenmolen te Grijpskerk
 - - - - -

De heer Venema, gemeentesecretaris, stelt mij op 15 november 1976 telefonisch van het volgende op de hoogte.

Hij werd opgebeld door de heer Korpershoek. De heer K. vroeg waarom de molen te Grijpskerk weer geverfd werd met de heklatten wit. Dat was toch niet de afspraak. De heer K. had toevallig de brief bij zich, waarin de gemeente aandringt op de financiële afdoening van de restauratie. De gemeente moet toch antwoorden op de brief van de rijksdienst, waarin wordt opgegeven dat het hekwerk bruin geverfd moet worden, bij een volgende onderhoudsbeurt.

Nadat de heer Venema zich had georiënteerd bij zijn dienst gemeentewerken bracht hij de heer Korpershoek verslag dat er aan de molen niet geverfd wordt en het ook niet in het programma ligt dat dit ~~dit jaar~~ binnenkort zou gebeuren.

De gemeente wenst overigens niet te beamen dat het hekwerk bruin zal worden geverfd, omdat:

a. De gemeente en de provincie liever de witte kleur handhaven.

De gemeente is het met de overwegingen van de Molencommissie eens. De gemeente werpt de vraag op of bruin verven op een vergissing berust. Vroeger werd wel de bruine kleur bereikt, maar „naturel”, namelijk geolied Amerikaans grenen.

Ik heb de heer Venema gezegd dat we het bovenstaande in de volgende vergadering van de Molencommissie zullen brengen.

Nu er vooreerst toch niet aan de molen wordt geverfd is het geen urgente zaak en zeker niet een zaak - zo dit geoorloofd zou zijn - waar de ~~afdoening~~ financiële afdoening van de restauratie op zou moeten wachten.

16 nov. 1976.

PO.

(dat de heer Korpershoek hem heeft meegedeeld)
 17/11 '76: Burg. meldt dat de gedeputeerde was ongeveer 16300. Zwaaid naar het standpunt Mon. Zorg. Burg. noemt koppeling subsidieafrek met toek. onderhoud en voorbeeld van onbehoorlijk bestuur. Gem. wil niet zwichten.

Memorandum voor gedeputeerde Kuipers

De witgeverfde heklaten van de windkorenmolen te Grijpskerk

Dit lijkt een onbelangrijk onderwerp. Is het ook en zou het blijven, als het gedrag van de rijksdienst voor de monumentenzorg het niet anders maakte. Het is overigens niet een staaltje dat op zichzelf staat.

Tijdens de restauratie, toen het verfwerk al aan de gang was, kwam de heer Heijdra op de gedachte dat het hekwerk bruin moest worden. In werkbesprekingen, waarin de molencommissie was vertegenwoordigd, liet hij zich niet overtuigen. De gemeente overwoog o.m.: a. in de begroting staat „volgens bestaande kleuren“. Welnu, dat was wit en naar menselijke herinnering hier (net als bij vele andere - vooral Groninger - molens) altijd al wit; b. esthetische redenen (het witte hekwerk vormt een fraai contrast tegenover de bruine romp, ook tegenover een blauwe hemel); c. technische bezwaren („hoe moeten we nu nog al die oude en nieuwe witte verf er af maken“).

De heer Korpershoek nam later de moeite om de molencommissie met zijn verzameling van oude molenfoto's (was ook voor de heer B. van der Veen Czn interessant) aan te tonen dat oudtijds het hekwerk niet wit was. Navraag onzerzijds bij oud-molenmakers leerde het volgende: Vroeger, toen de molens nog echt werkende molens waren en de zelfzwichting hier nog niet zozeer zijn intrede had gedaan (zelfzwichtingskleppen waren en zijn altijd wit), werd het hekwerk van het duurzame Amerikaanse grenehout alleen maar geolied, met het oog op het schavielen van de zeilen.

Vermoedelijk werden de bedoelde archieffoto's niet aan „Grijpskerk“ getoond; er was overigens geen oude foto van Grijpskerk.

Voor alle volledigheid: Vóór de laatste restauratie was het wieksysteem half zelfzwichtend en half „hollands“; het hekwerk was net als de zelfzwichting wit geverfd.

Voor de gemeente was het pleidooi van de rijksdienst, dat zich beperkte tot vergaande historie, niet overtuigend.

Het werd wit, zoals bij talrijke andere Groninger molens, die in jaarlijks onderhoud ook wit blijven.

Maar er kwam later een brief van de rijksdienst aan de gemeente.

De gemeente moest schriftelijk beloven dat het hekwerk met toekomstig onderhoud bruin gemaakt zou worden. Later kwam er ook nog een schriftelijk rappel op de afdoening.

De gemeente wenst hier niet op in te gaan; het is ook geen urgente zaak.

Nu werkt de rijksdienst aan verdere pressie.

De financiële afrekening van de restauratie, door de gemeente ingezonden in juni, laat op zich wachten. Het gaat niet om een gering bedrag, ruim f 120.000.-- moet de gemeente van het rijk ontvangen. In telefoontjes legt de rijksdienst (de heer Korpershoek) een verband tussen dit afdoen en het beantwoorden van bovenbedoeld briefje door de gemeente. Nu wordt steeds meer gesproken over bruin verven, wel wat anders dan geolied naturel. Eén keer belde de heer Korpershoek de gemeentesecretaris Venema op met de mededeling, dat het opnieuw witverven aan de gang was. Dit bleek niet waar te zijn; het is ook niet aan de orde omdat het verfwerk (door gemeentevaklieden) van hoge kwaliteit is.

Kennelijk kan de rijksdienst de volharding van de gemeente niet waarderen. Bovendien stelde de gemeente dat zij hetzelfde standpunt inneemt als de molencommissie.

Dat de heer Korpershoek meent op dit laatste wat gevonden te hebben bleek op 17 november 1976. De burgemeester deelt ons mee, dat de heer Korpershoek bij hem wederom op het beantwoorden van het briefje heeft aangedrongen, nu met de mededeling erbij, dat de gedeputeerde „om“ is gegaan. De burgemeester acht deze mededeling niet geloofwaardig; hij betitelt het optreden van de rijksdienst als een poging tot het voeren van een onbehoorlijk bestuur.-

17 nov. 1976.

B. Jongema

De kleuren van de Groninger windmolen

De hoofdkleur is wit, afgezet met rood en groen.

Stelling. Stellingschoren en schrankschoren wit, de uiteinden van de stellingliggers wit, het eindvlakje rood. Het stellinghek wit, de uiteinden of alleen de eindvlakjes van de dekkers rood.

Ramen wit, deuren groen met witte slaglijst.

Binnenzijde van de deuren wit met rode klampen.

De acht uittimmermantjes wit, de eindvlakjes rood.

Het tussenachtkant boven de stelling wit.

Staart, spruiten, schoren en voeghouten wit.

Het ondereind van de staart groen. Het kruirad wit met groene uiteinden, het ijzer daarop rood. De kruilier rood. Dekkers van de schoren rood.

De uiteinden van de spruiten en voeghouten rood (alleen 't bolle stukje).

De kap. Roosterhouten onder de kap wit, afgezet met rood aan de uiteinden (alleen het bolle gedeelte). De vloer daarboven lichtblauw.

De kuip of kruiring groen en de kroonlijst daaronder rood-wit-blauw of alleen wit. Wanneer alleen een rondgaande platte lijst, dan deze wit.

Voor- en achtergevel wit. Luiken in achtergevel met zandlopers, groen met wit of rood met wit. Soms met geschilderde ruiten.

Voeghouten en middenkalf voorzijde afgezet met rood, rest wit.

De roeden groen, de hekken wit, voorzoom wit, borden groen. Een stroomlijneus wit.

Vroeger was het gangbaar dat de hekstokken van amerikaans grenehout alleen maar met blanke lijnolie werden behandeld. Deze werkwijze kan weer toegelast worden, zij is uit historisch en functioneel (verf wordt door zeilen geschavield, het hekwerk wordt ook gebruikt als ladder) oogpunt volledig verantwoord.

Bij zelfzwichting is de gangbare kleur van de kleppen wit geworden; vroeger waren ze aan de ene roede rood, aan de andere geel, net als de zeilen.

IJzeren askop rood met zilveren ster of blauw met gouden ster of groen met goud (zilver = wit, goud = geel).

De vangstok geslingerd rood-wit-blauw.

De bef onder de windpeluw wit met smalle rode rand.

De krullen op de windpeluw groen, rechts en links.

De bezaanstok en heugel van de zelfzwichting wit.

Kozijnen wit, ramen groen.

Bij alle uiteinden die kwart rond zijn, alleen dit ronde rood.